

A XIII. század első felétől kezdve a dunai ÁjruszÁjllÁ-tÁ³ hajÁ³k forgalma rendkÁ-vÁ¹/l megÁ©lÁ©nkÁ¹/t. A BÁ©cs f iparcikkeket a felsÁ Duná-szakaszon máj^r korÁjban is hasznÁjlatos dereglyeszerÁ± szÁ©les fahajÁ³k szÁjllÁ-tottÁj^k MagyarorsÁjgra, má-g a magyar hajÁ³zÁj^s a honi kikÁjtÁ³ben rakta be a kÁ¹/l fÁjldi tovÁjbbÁ-tÁj^sra szÁjnt, tÁjbbnyire termÁnyfÁ©lesÁ©gek bÁ¹ ÁjllÁ³ rakomÁjnyait. Rogerius krÁ³nikaÁ-rÁ³, akitÁ¹ a IV. BÁ©la kirÁjly idejÁ©ben lezajlott tatÁjrijÁj^r leghitelesebb leÁ-rÁj^sa szÁjrmazik, emlÁ-ti, hogy a tatÁjrijÁj^ris elÁ^{tt} Pest nagy Á©s gazdag kereskedÁ-vÁj^ros volt, melynek dunai kikÁjtÁ³ (Portus Danubii) kÁ¹/l ÁjllÁ³ erÁ^dÁ-tÁ©si rendszer vÁ©dte. 1241-ben, a tatÁjrijÁj^ris alatt nem szerepel a magyar dunai hajÁ³had. KorÁjbbi kivÁjltÁjga volt Pest vÁj^rosÁjnak a IV. BÁ©la kirÁjlytÁ³ kapott ÁjrumegÁjllÁ-tÁj^si joga, amelyet a kirÁ a tatÁj^r-jÁj^ris utÁjn- minden bizonnyal a vÁj^ros tovÁjbbfejlesztÁ©se Á©rdekÁ©ben - kiadott szabadsÁjglevÁ©ben 1244-ben megÁj^rÁ-tott Á©s amely lÁ©nyegÁ©ben az ÁjtmenÁ³ (transit) hajÁ³szÁjllÁ-tmÁjnyok megvÁjmolÁj^sÁjt jelentette. Ez a kirÁjlyi kedvezmÁ©ny nem szolgÁj^rta a hajÁ³zÁj^s fejlesztÁ©sÁ©t, mert a vÁj^rosok azok a hajÁ³k is kÁj^rtelesek voltak megfizetni, amelyek a vÁj^rosban meg sem Ájlltak Á©s a kikÁjtÁ³t nem is hasznÁj^rik. HasonlÁ³ kivÁjltÁjgokban rÁ©szesÁ¹/t Pozsony, KomÁjrom, Esztergom vÁj^rosa, illetve kikÁjtÁ³je is. E kirÁjlyi kedvezmÁ©ny háj^rÁjnyos kÁj^rvetkezemÁ©ny, mint azt a kÁ©sÁ³bbiekben láj^r lehet, erÁ³sen bÁ©nÁ-totta a hajÁ³zÁj^s szabadsÁjgÁjt. Tudjuk, hogy ebben az idÁ³ben Pest kÁj^rÁ¹ egy DunaÁjg há³zÁ³dott, amely a RÁj^rkospatok torkolatÁjtÁ³ a Molnáj^r tÁ³ig (a mai GellÁ©rthegygel szemkÁj^rti pesti partoldal) terjedt. Vannak adatok arról is, hogy ÁjllÁ-tÁ³lag 1278-ban Áj^rÁ³ szÁjllÁ-tÁj^si cÁ©lokra Á©pÁ-ttet erÁ³s hajÁ³k az akkor szabÁjlyozatlan, tehÁjt nehez hajÁ³zhatÁ³ Duna zuhatagos szakaszain keresztlÁ¹ nemcsak a Fekete- tengert Á©rtÁ©k el, hanem a part mentÁ©n tovÁjbbhajÁ³zva bejÁj^rÁj^k Kis-Á³zsia partvidÁ©kÁ©t, mindenhol Áj^rucserreforgalmat igyekezve lÁ©tesÁ-teni a sajÁjt Á©s a felk kikÁjtÁ³k orszÁjgainak piaca szÁj^rÁj^ra. A remÁ©nyteljesen nekilendÁ¹/t kis-Áj^rzsiai hajÁ³forgalmat kÁ©sÁ³bb az ElÁ³-Á³zsiaÁj^r megjelenÁ³ Ozmán Birodalom bal- kÁj^rni elÁ³retÁj^rÁ©se Á©s a Bosznia birtokÁjÁ©rt folyÁ³ harcok szÁ¹/ntettÁ©k meg. TermÁ© hogy a hajÁ³zÁj^s nagyarájnyÁ³ fejlÁ³dÁ©se magÁjval hozta a hajÁ³smestersÁ©g tÁj^rsadalmi jelentÁ³sÁ©gÁ©nek emelkedÁ©s. hajÁ³stestÁ¹/letek tekintÁ©lye, amelyekben ebben az idÁ³ben a hajÁ³sok máj^r tÁj^rmÁj^rÁ¹letek (XIII. század), oly má©rtÁ©kben emelkedett, hogy az Áj^rnÁjllÁ³ testÁ¹/leteknek kÁ¹/l ÁjllÁ³ bÁ-rÁj^ra volt. IV. (Kun) LÁj^rszlÁ³ (1272-1290) uralkodÁj^sa ugyancsak nem nevezhetÁ³ a magyar tÁj^rÁ©nelem nyugodt szakaszÁj^rnak. HajÁ³zÁj^stÁj^rÁ©neti szempontbÁ³l má©gis nagyjelentÁ³sÁ©g hogy az 1278. Á©vben BÁ©csbÁ¹ indulva Áj^rÁ³kkal megrakott hajÁ³ ment vÁ©gig a DunÁjn, a Fekete-tengeri, vagy bizÁj^rnci kikÁjtÁ³k felÁ©. MagyarorsÁjgon az 1268. Á©vtÁ¹ kezdve máj^r má±kÁj^rdekek a rÁ³mai idÁ³kben is ismert hajÁ³vontatÁ³ tÁj^rsulak amelyek a máj^r emlÁ-tett kÁj^rÁ¹lmÁ©nyek kÁj^rzÁj^rtt, kÁ©nyszermunkÁj^ra Á-tÁ©lt foglyokkal Á©s hadifoglyokkal dolgoztak. Az Á³rpÁj^rdhÁj^rz utolsÁ³ sarjÁj^rnak, III. EndrÁ©nek (1290-1301) uralomra jutÁj^sa Á©s uralkodÁj^sa, az orszÁj^rg rendkÁ-vÁ¹/l zilÁjt politikai Á©s erÁ³ hatalmi viszonyai kÁj^rzÁj^rtt ment vÁ©gbe. Áj^rgy lÁj^rtszik, hogy ezek az Á©vek hajÁ³zÁj^stÁj^rÁ©netileg má©g- jelentettek visszaesÁ©st, mert az akkori hajÁ³zÁj^s máj^r rendszeresen foglalkozott szemÁ©lyszÁjllÁ-tÁj^ssal. HajÁ³zÁj^stÁj^rÁ©neti szempontbÁ³l Á©rdekes az az 1336. december 13-Ájn kelt okmÁjny, amely arról is szÁ³, hogy GyÁj^rgy budai-kÁ¹/lvÁj^rosi hajÁ³s sajÁjt Á©s tÁj^rsai nevÁ©ben azt kÁ©rte I. KÁj^rolytÁ³, hogy hosszabbÁ-tsa meg az Áj^rltaluk hasznÁj^rlt jenÁ³ Á©s pesti rÁ³ azaz kikÁjtÁ³ helyek hasznÁj^rlati jogÁjt, melyeknek hasznÁ©lvezetÁ©t I. LÁj^rszlÁ³ Á©s IV. BÁ©la kirÁjly elÁ³deknek engedÁ©ly amelynek szerintÁ¹/k a nyulakszigeti apÁj^rcÁj^k erÁ³- szakkal elfoglaltak. A kirÁjlyi itÁ©lÁ³szÁ©k vizsgÁj^rlata azutÁjn bebizonyÁ-t hogy a panaszosok Áj^rltal bizonyÁ-tÁ©kkÁ©nt bemutatott kirÁjlyi adomÁjnylevÁ©l hamisÁ-tvÁj^rny Á©s Á-gy kÁ©rÁ©sÁ¹/ket elutasÁ-totta. TovÁjbbi Á©rdekessÁ©ge az ismerttet Á¹/gynek má©g az, hogy az Á-tÁ©letben kimondtÁj^k azt is, hogy a jogtalan kÁ©rÁ©s elutasÁ-tÁj^sa mellett a budai hajÁ³stÁj^rrsasÁj^rgot meghagytÁj^k a folyami szabad hajÁ³zÁj^s Á©s kereskedÁ©s jogÁj^rbar kÁ¹/l ÁjllÁ³ megemlé-tve sajÁjt tulajdonukat kÁ©pzÁ³ hajÁ³ik Á©s dereglyÁ©ig hasznÁj^rlati jogÁjt. Sok vonatkozÁj^sban hitelt Á©rdtÁj^rÁ©nelmi forráj^s munkÁj^k ebbÁ¹ a korbÁ³ szÁ-vesen hasznÁj^rljÁj^k a rendkÁ-vÁ¹/l figyelemremÁ©ltÁ³, sÁ³t talÁj^rni tÁ³l Á¹/nne 'kirÁjlyi hajÁ³snÁ©p' elnevezÁ©st is. Ugyanakkor nem talÁj^rlunk megnyugtató kÁj^rz-lÁ©st arra, hogy ez alatt az elnevezÁ©s alatt polgÁj^ri, azaz Áj^rru- szÁjllÁ-tÁ³ kereskedelmi, vagy katonai, tehÁjt hadi jellegÁ± ha- jÁ³zÁj^s volna-e Á©rtendÁ³. Ez a problÁ©ma elÁ©g hosszÁ³ ideig, de legalÁj^rbbis a mohÁj^rcsi vÁ©sz korÁj^rig eldÁj^rntetlen a magyar hajÁ³zÁj^stÁj^rÁ©net adatai kÁj^rzÁj^rtt.

A KÁ-ZÁ%PKORI MAGYAR DUNAI HAJÁ³Á%PÁ•TÁ%S

Nem szorul bÁ³vebb magyarÁjzatra, hogy a magyar tÁj^rÁ©nelem e korszakÁj^rban má©g lehet Áj^rnÁjllÁ³ hajÁ³Á©pÁ-tÁ³ iparrÁ³ beszÁ©lni. Má©gis, megÁjllapÁ-thatÁ³, hogy ha Á¹/zemjellegÁ± hajÁ³Á©pÁ-tÁ³ telepekrÁ¹ ebben az idÁ³ben má©g is beszÁ©ltek voltak szakmailag kÁ©pzett hajÁ³Á©pÁ-tÁ³ mesterek, akik jobbÁjgyi, feudÁj^rilis fÁ¹/ggÁ³sÁ©gben Ájllottak urakkal a kirÁjlyal. Az Áj^rsszes szakma szerinti mestere- kÁj^rzÁj^rttÁ¹/k a hajÁ³Á©pÁ-tÁ³ mesterek is - bizonyos, szerÁ©ny keretek kÁj^rzÁj^rtt meghagyó Áj^rnÁjllÁ³sÁj^rguk mellett a kirÁjlynak adÁ³t tartozott fizetni, ezen-kÁ-vÁ¹/l katonai szolgÁj^rlatra is kÁj^rtelezve voltak, de ez feltÁ©telezhetÁ³en megvÁj^rlthatÁ³ volt a haditermelÁ©skÁ©nt minÁ³sÁ-thetÁ³ munkÁj^rval is. Mindez valÁ³szÁ-nÁ±vÁ© teszi, hogy MagyarorsÁjgon ebben a korban a specializÁj^rlt hajÁ³Á©pÁ-tÁ³ kÁ©zmÁ±vessÁ©g má©g nem vÁj^rlt el a kÁj^rzlekedÁ³ hajÁ³mestersÁ©gtÁ¹, amely egyszerÁ±bben Á©gy is kifejezhetÁ³, hogy ezekben az Á©vszÁj^rzadokban a hajÁ³sok maguk csinÁj^rltÁj^k hajÁ³ikat. A hajÁ³Á©pÁ-tÁ©s vÁ©geredmÁ©nyben szakmai szempontbÁ³l lÁ©nyegÁ©ben egyetlen ember, a hajÁ³Á³ mester vÁjllain nyugodott. Ez az elnevezÁ©s mesteremberi jellegÁ©bÁ¹ fejlÁ³dÁj^rtt ki egÁ©szen a hajÁ³Á©pÁ-tÁ³ fÁ³iskolÁj^r vÁ© má©rnÁj^rkgig. 1849-ben pÁ©ldÁj^rl, a honvÁ©dsÁ©g pÁj^rncÁ©los hadigÁ³zÁj^rlata, a 'pattantyÁ³ hajÁ³t Á©pÁ-tÁ³ Pretions SÁj^r szÁj^rmazÁj^sÁ³, a DunagÁ³zhajÁ³zÁj^si VÁjllalat Á³budai hajÁ³gyÁj^rÁj^rban dolgozÁ³ má©rnÁj^rkgig is má©g Á-gy nevezte magÁjt! Mellette, a kÁ©pzÁ³ ipari munka vÁ©gzÁ©sÁ©re máj^s munkÁj^rsok is dolgoztak, vegyesen a hajÁ³s szakmÁj^rban máj^r Á©vek Á³t foglalkoztatott tapasztalt, vagy kiÁj^rregedett hajÁ³sokkal, akik kÁj^rzÁj^rtt munkÁj^rval Á©s a hajÁ³Á©pÁ-tÁ³ mester szemÁ©lyes irÁj^rnyÁ-tÁj^sa szerint Á©pÁ-tettÁ©k a hajÁ³kat. Ugyanakkor a XIII. század kezdetÁ©tÁ¹l máj^r megindult a magyar kÁ©zmÁ± ipa szakmaszerinti elkÁ¹/l ÁjllÁ³Á©se, paraszti szolgÁj^rltatÁj^sokra talÁ³ kÁj^rtelezettsÁ©g nÁ©lkÁ¹/l. VÁ©gÁ¹/l is a XIV. században kÁ©zmÁ±vesek - kÁj^rztÁ¹/k a hajÁ³Á©pÁ-tÁ³k is - cÁ©hekben tÁj^rmÁj^rÁ¹letek. A hajÁ³Á©pÁ-tÁ³k cÁ©hÁ©hez a hajÁ³sok is

egyszemélyes hajócskák voltak. Hasonló, de ugyancsak teljesen töves elképzéssel készült 1522-ben Nürnbergben az a kép, amely ennek a várnak a török által a várzáról, hajókkal végrehajtott ostromát mutatja be. A képen a tornászokban szintén egyetlen személyt látunk, aki turbánnal a fején kezeli a kisméretű íjveget (vagy legalábbis sáncpuskát) és a 'kis-nászid' hajózási hajtásfelszerelést, akár evezőt, akár pedig a - szintén sehol sem látható vitorlát. A kép nem ad felvilágosítást a folyami hajózáshoz egyik legfontosabb kérdésre: Mi volt a lerajzolt egyszemélyes tornászok hajózási mozgatóereje?

A DUNAI HAJÓZÁS HELYZETE A FELFEDEZÉSEK KORÁBAN

A XV. század második felében az egyszemélyes vitorlások megindultak az óceánok meghódítására és új világrészek felfedezésére irányuló tengeri felfedező vállalkozások. Ezek, sőt a tizedek voltak százévesek ahhoz, hogy felfedezéseik hátrával együtt, Európába visszatérjenek, és hogy ezek a hátrak többi tizedek folyamán a Dunán végül elterjedt országokba eljussanak. A felfedezések és a tengerhajózás fejlődése a középkorban nem volt összehasonlítható a folyami hajózással.

forrás: <http://www.trafipax.hu>, Dezsőnyi Miklós-Hernádi Ferenc: A magyar hajózási története - Magyarok a Dunán

Á